(یَ: ê)ـ یەکێ پێ ڤە بکە: ... ,1-ê, 2-ê, 3-ê, 4-ê, 5-ê

شانەک۲

ژ بلی ڤێ رێزکرنێ هنەک بێژەیێن دی ژی هەنە کۆ رۆلێ رێزکرنێ دلەهیزن.

جاراپێشیێ، جارا ئەولی، جارا پاشیێ، جارا داویێ

۸۱) د نمرەکرنا تاریخێ دە هەژمار ب (یَ: ê)ـ یێ تێت تەواندن و مانەیا وێ نە رێزکرنا ژمارناڤێ رێزێ یە.

۲۷ـ یَ گولانا ۱۹٦٥ـ یَ(مانەیا وێ نە ۲۷ەمین گولانا ۱۹٦٥ەمینە. مانەیا وێ بیست و حەفتێ گولانا هەزار و نەه سەد و شێست و پێنجێ یە.)

نیشاندەکا دەهێکێ

۸۲) وەکی نیشاندەک ژ بۆ دەهێکێ بهنۆک - نە نقتە - تێت ب کار ئانین و دەهێک بێ ڤالاهی ل پەی بهنۆکێ رە تێن نڤیساندن.

3,1415926535

شانەک

دڤێت مرۆڤ صفرەکێ(0) داینە پێشیا بهنۆکا دەهێکێ هەگەر هەژمارا دەهێکێ

ژ (1)ێ هندکتر به: 0,75. یانی مرۆڤ نکاره دیرەک ب نیشاندەکا دەهێکێ(،) دەست پێ بکه.

ئاگاهدارییێن دەمی

٨٣) دڤێت مرۆڤ بێسەبەب هەژمارا سالێ کورت نەکه، نەمازه گاڤا مرۆڤ تاریخێ دنڤیسه. هەگەر مرۆڤ بێژه ئلەه ئەزێ هەژمارا سالێ کورت بکم، هنگێ مرۆڤ دکاره هەردو رەقەمێن پاشیێ بپارێزه و ب بەندکەکێ(-) بتەوینه.

هاڤینا ٩٥- ێ، سالا ٥٠- یێ

٨٤) مرۆڤ دکاره تاریخێ ب گەلەک ئاوایان بنڤیسه. یا هەری هێژا و ژ چاڤان ره خوەش ئەوه کۆ مرۆڤ ناڤێ هەیڤێ ب تیپان بنڤیسه. ڤێ مەتۆدێ مرۆڤ دکاره ل هەمی دەران ب کار بینه.

٢١- ێ ئادارا ١٩٦٧- ێ(تەوانگ)

٨٥) ناڤێ هەیڤان نایێت کورت کرن، لێ یێ هنەک رۆژان دکاره بێت کورت کرن. کورتکرن ژی ب ئاڤێتنا (-ەم)ێ چێدبه. ناڤێ رۆژا «ئین în» و «شەمیێ şemiyê» نایێن کورت کرن.

yekş. duş. sêş. çarş. pênş.

٨٦) ب رەقەمان مرۆڤ دكاره تاريخێ ب گەلەک ئاوايان بنڤيسه. يا هەری باش ئەوه کۆ مرۆڤ خێزکا خوەهر(/) داینه نێڤبەرا رەقەمێن رۆژ و هەیڤێ دە.

27/1 1967

٨٧) ژ بلی ڤێ سیستەمێ دو ئاواییێن دی ژی ژ بۆ نڤیساندنا تاریخێ هەنە. دڤێت مرۆڤ هنەکێ ل وان مقاته بە.

A) 27.1.1967 B) 1967-01-27

ڤاریانتا پاشیێ(B) ل گۆر ستانداردا نێڤنەتەوەیی یە. د ڤاریانتا پێشیێ(A) دە مرۆڤ صفرێ(0) نائێخە پێشیا هەژمارێن کۆ ژ دەهێ(10) کچکتر بن، لێ د ڤاریانتا B)ـ ییێ دە دڤێت مرۆڤ صفرەکێ(0) بئێخە پێشیا هەژمارێن ژ دەهێ(10) کچکتر.

د هەردو ڤاریانتان دە ژی مرۆڤ ت جاران رەقەمێن سالێ کورت ناکە، ژ بەر ئەو رێ ل تێکلێکیێ ڤەدکە. ل گۆر سیستەما (A)ـ ییێ رۆژ ـ هەیف ـ *سال*، ل گۆر سیستەما (B)ـ ییێ *سال* ـ هەیف ـ رۆژ تێن نڤیساندن.

٨٨) پەریۆدێن دەمی وها دکارن بێن نڤیساندن:

6–27 gulana 1995-ê

6 gulan–20 hezîrana 1994-ê

6 gulana 1993–8 tebaxa 1994-ê

یان ژی

6/5–24/5 1994 (wiha jî: 6–24/5 1994)

6/5–24/6 1994

6/5 1993–7/1 1994

«جەمرەیێن سالێ ئەڤن:

20–1 سبات. جەمرە دکەڤە هەوایێ و با گەرم دبە.

27–2 سبات. جەمرە دکەڤە ئاڤێ؛ سرا ئاڤێ دشکێ و ئاڤ دەست ب گەرمبوونێ دکە.

6–3 ئادار. جەمرە دکەڤە ئاخێ، گەرمی د ئاخێ دگەرە.»

رەملدار(١٩٤٣)، «تشتێن بکێر»، رۆناهی، هژم: ١٣، رووپ: ٤

٨٩) دەمێ مرۆڤ ساعەت، دەقیقە و ثانیەیان دنڤیسە دڤێت مرۆڤ نقتەیێ(.) ب کار بینە. نە شەرتە مرۆڤ وەکی ئنگلیز و ئەمەریکیان نقتەجۆتێ(:) ژ ساعەتێ رە ب کار بینە، لەورا ئەو نقتەیێ(.) وەکی نیشاندەکا دەهێکێ ب کار تینن.

ساعەت 9.30 یان 09.30، ساعەت 18.00 یان ساعەت 18

دەمێ سەرکەتنێ: 2.55.04(دو ساعەت و پێنجی و پێنج دەقیقە و چار ثانیە)

دڤێت مرۆڤ نیشاندەکا دەهێکێ بێخە پێشیا دەهێکێ، یانی کەرتێن ثانیەیێ.

25.08,4 (بیست و پێنج دەقیقە و هەشت ثانیە و چار ثالیثە)

مقدار

۹۰) مقدارا بهایێ تشتان ب گەلەک ئاوایان دکارە بێت نڤیساندن.

۵ بانقەنۆت و ۹۰ قوریش

۵،۹۰ بانقەنۆت

۵:۹۰ (بانقەنۆت)

پێکڤەنڤیساندنا هەژمار و بێژەیان

۹۱) هنەک جاران مرۆڤ دکارە هەژمار و بێژەیەکێ ب بەندکەکێ(ـ) پێک ڤە بنڤیسە. گاڤا یەک ژ مرۆڤی بپرسە کا مرۆڤ چەندسالی یە، مرۆڤ دکارە ببێژە ئەز «۳۵ـ سالی»مە. ژ بەر فەرقەک د نێڤبەرا «خەباتا ۳۵ سالان» و «۳۵ـ سالتیا» مرۆڤی دە هەیە. «۳۵ـ سالی» رەنگدێرێ مرۆڤی یە.

تەوانگ

۹۲) هەمی ناڤدێر، بناڤکری و نەبناڤکری، د هنەک سالان دە تێنە تەواندن. ناڤدێر د ڤان حالێن ژێری دە تێنە تەواندن:

أ) هەگەر ناڤدێر د دەمێ نهۆ و دەمێ بێت یێ لێکەرەکا ترانسیتیف دە برەسەر بەر تێت تەواندن.

کەندال هەسەنی دبینە.	کەندال هەسەنەکی دبینە.
کەندال دێ هەسەنی ببینە.	کەندال دێ هەسەنەکی ببینە.

ب) هەگەر ناڤدێر د دەمێ بۆری یێ لێکەرەکا ترانسیتیف دە کرار بە تێت تەواندن.

رۆژەنێ هەلبەست خوەند.	رۆژەنەکی هەلبەست خوەند.
مریەمێ نان پەهت.	مریەمەکێ نان پەهت.

جـ) هەگەر داچەکەک بکەڤە پێشیا ناڤدێرێ هنگێ ناڤدێر تێت تەواندن.

کەندال ب هەسەنی رە دئاخڤە.	کەندالەک ب هەسەنەکی رە دئاخڤە.
لەیلا ب زەلالێ رە چوو.	لەیلایەک ب زەلالەکێ رە چوو.

د)   هەگەر ناڤدێرەک ببە برەسەرا ناڤدێرەکا دی، هنگێ ناڤدێرا بوویی برەسەر تێتە تەواندن.

کارێ ئەحمەدی خوەشلاوە.	کارەکێ ئەحمەدەکی خوەشلاوە.
کەچا بنەفشێ سپەهی یە.	کەچەکا بنەفشەکێ سپەهی یە.

ه)   هەگەر ناڤدێر ژ بۆ گازیکرنێ بێت ب کار ئانین هنگێ ناڤدێر تێت تەواندن. ناڤێ ڤێ تەوانگێ تەوانگا گازیکرنێ یە.

- ۆ(o)   ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر
  هۆ هەسەنۆ! مرادۆ!
- ێ(ê)   ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا مێ
  هۆ خەییجێ! مریەمێ!
- نۆ(ino)   ژ بۆ گەلەژمارا هەردو زایەندان
  زەلامنۆ! کەچنۆ!

تەوانگا پرۆناڤان

٩٣) د کرمانجییێ دە دو گروبێن پرۆناڤان هەنە: یێن خوەسەر و یێن تەواندی. پرۆناڤێن خوەسەر دکەڤن جهێن ناڤدێرێن خوەسەر و پرۆناڤێن تەواندی دکەڤن جهێن ناڤدێرێن تەواندی.

پرۆناڤێن خوەسەر	*پرۆناڤێن تەواندی*
ئەز	من
تو	تە
ئەو	وی، وێ
ئەم	مە
هوٚن	وە
ئەو	وان

هەسەن لەیلایێ دبینە.	هەسەنی لەیلا دیت.
ئەو وێ دبینە	وی ئەو دیت.

پرۆناڤێن پرسیارکی

یێن خوەسەر	*یێن تەواندی*
کی	کێ
کیژک/کیژان	کیژکی/کیژانی
کیژک/کیژان	کیژکێ/کیژانێ
کیژک/کیژان	کیژکان/کیژانان

گاڤا کوٚ د کوٚمەکەکێ دە پرۆناڤەک ژ گروبا یێن خوەسەر بە دڤێت پرۆناڤێ دی ژ گروبا یێن تەواندی بە و ڤاژیێ ڤێ ژی راستە.

تەوانگا ناڤدێرێن بناڤکری

٩٤) ناڤدێرێن بناڤکری ل گۆرا مێژەر و زایەنێن خوە تێنە تەواندن. پارکیتێن تەوانگێ ب پاشیا ناڤدێران ڤە دبن.

ـ ی(î) ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا نێر

ئەز هەسپی دبینم.

ـ ێ(ê) ژ بۆ یەکەژمارا زایەندا مێ

ئەز مەهینێ دبینم.

ـ ان(an) ژ بۆ گەلەژمارا هەردو زایەندان

ئەز هەسپان دبینم. ئەز مەهینان دبینم.

شانەک

پارکیتێن تەوانگێ «ان»ا ژ بۆ گەلەژمارا هەردو زایەندان کەتیە داویا هنەک بێژەیان و بوویە پارچەیەک ژ بێژەیێ ب خوە: *سەرحەدان، بۆتان، شێروان، خەرزان، هەوێرکان، گۆیان، قەشووران، ملان، سپێرتیان، کچان* و هتد. ئەڤ بێژەیێن هە ت جاران نایێن تەواندن.

ئدریس ژ بۆتان تێت. عەشیرێن بۆتان گەلەکن.
رەشۆ چوویە خەرزان. رەشۆ ژ نێڤ عەشیرا خەرزان تێت.

د کوردییێ دە هنەک بێژە ژی هەنە کۆ رایەکا وان ب خوە ب «ان»ـ ێ خلاس دبە: *رەوان، زمان، شڤان، باران، پەیمان، گاران، کەڤان، ددان و هتد*. ئەڤ بێژە ل گۆرا مێژەر و زایەندێن خوە تێنە تەواندن.

پێنج گارانێن گوندێ مە هەنە.
دەه شڤانان نەکارین چار بەرانان داخ بدن.

هەرچەند رایەکا بێژەیا «گولانێ» نە ب «ان»ـ ێ خلاس دبە، جاردی ژی ئەو تێت تەواندن و مرۆڤ دبێژە «هەیڤا گولانێ»، نە «هەیڤا گولێ».

٩٥) ل هنەک دەڤەرێن کوردستانێ ناڤدێرێن نێر یێن کۆ د وان دە تیپێن «ێ» و «ا» هەنە ب گوهۆرتنا ڤان تیپان ب «ێ»ـ یەکێ ژی دتەوینن.

ئەم ژ خێنی دەرکەتن. گورگێن چوو ئێش.

ژ بەر کۆ د هەمی ناڤدێرێن نێر دە دەنگدێرێن «ە» و «ا» پەیدا نابن، ل وان دەڤەرێن کوردستانێ ناڤدێرێن وەکی «کم، گۆشت، دل، هش، مرۆڤ، گر، کور، میر، مێر، گوند، شیر» و هتد نەتەوینن. ئەو دبێژن: